דלעניין אומרה בקדושין

נתן הלוי ואומרה היא ועוד (א) שבט

בד"ה

אומ' בקונ', דלכן נתן הלוי ואומרה היא, אינה מקודשת, ח"נ נתן הלוי ואומר הלוי פשיטא דהוי קדושין, נתן הלוי ואומרה שהיא נשואה כמו שנתנה היא ואומרה היא הלה קדושין, ולכ"ד סיבה נתן הלוי ואומרה היא ~~אינה מקודשת~~ ספיקא היא ודו"ל.

ולהלן (דף ג') אבי עזרא, תן מנה לפלוני ומקדש אני לך, כ' הרמב"ם דאומר לה הא מקודשת בהקיאור מתנה אל פיך, דאם לא אל פלוני, הוי כנתן הלוי ואומרה היא, דספיקא הוי. ואומרים אומרים דאפי' לא פלוני מהני, ולכ' לנתן הלוי ואומרה היא ודו"ל. כ' הרן שם.

ואומר הרן שם דאע"ג לפרש נתן הלוי ואומרה היא, ספיקא הוי אם הלוי מסכים לקידושין, דבשלמא נתן הלוי ואומר הלוי ושתקה, תשובה שתיקה כהסכמה, מתוך שהיא נאסרת אם איתא דלא בא"ל, הוי לה לאחוי, אבל האיש כיון דאי בעי למיסב אחריתי נסיב, לא איכפת לי' אם נהיה שהלוי מסכים ולפיכך אע"פ שאינו מסכים שותק, אי' היכא דאומרת תן מנה לפלוני ומקדש אני לך, כיון דלא נתן אלא לאחר שאומרה לו כן, הלכך אפי' לא מיד בשעת נתינה מקודשת (וכשל אחרים דלעיל), נמצא דהסכמה הוא אם הוא מסכים לדברי אז לא. ואומר הרן דאינ' דרך הסתפקות דלעיל.

וכוונת הרן דקה, הייתי בקונ' השאירים קדושין (שאר ו') דבתבו

התוס' (תוספות ד"ה אי) ולא דמי לבתן הוא ואמרה היא דאשני התם נעשה במי שנתנה היא ואמרה היא דתרי טעמי הוא משום דכ' יש אשה ולא שמעת את עצמה עכ"ל הרי יסד לנו התוס' כלל דכל דברי דקאמר "נעשה" במי השני, תרי טעמי הוא. וכיון ואתי לפי האומר, אלא דאינה מקדשת הוי משום כי תשת, ואלא ספיקו הוי, עכ"ל תני דספיקו הוי משום כי תשת (ולא דהספק הוא אם מסבים לקידושין).

ובע"כ גם דהספק הוא משום כי תשת, כיון דאמרה היא, אז אלא תסרון של כי תשת, רק לגבי בירור הספק, ולפי"ז לא לגבי עדים, בעי שיאמר לה הא מקדשת לי בהעדר מתנה או שנתני על פיך, ובדברי הרמב"ם דלעיל, ולכן-אומר הא – דדברי הרמב"ם נראין לו עיקר, ויש לבאר מהו הספק – ע"ל משב"ה הא דסלקין וכלו בשלו נמי הוא ואמרה היא, כיון דנשאת ואינה אמרה היא והוא שתק הא. במסבים לדברי ואע"ג שלא קידש, הוא כמדבר עמה על עסקי קדושין ורק – ואפשר לפרש כיון דלפי פשט זה בודאי מסבים לדברי, אם כוונתו שהקידושין יהיו עכ"פ נתינתו ואמירתה, ובכה"ג הוי תסרון דכי תשת, דבעי שכל הליכתן יהיו עכ"פ הבעל דוקא, אז דינא כיון דאמרה היא ונעשה כעסקין באותו ענין, ודאתי שהקידושין יתולו בין עכ"פ שתינתו, איהו באופן של עסקין באותו ענין, ונמצא שכל הליכתן עכ"פ הוא.

ועוד אפשר דיפוי אם נימא דדעתיה שיחולו הקדושין עד שהיו שוגגין ומסכים, ולא עד האמירה שלה, אמ"מ יש בזה לומר כיון דאנחה זה של עשרין בעלתו עונין בו עד דברה של השה, ולבו שעם היו מתאנחין בקידושין, ולכתחלה לה כל הקיימין מהבעל.

ויש לבאר דיפוי אי נימא דהאמירה בקדושין אינה חלק מהקידושין, והאמירה היא רק לגלות כוונת המעשה, והרי המעשה עצה בשם דעתיה, אמ"מ המעשה בולו, הגלוי לשם קדושין, אם צריך להיות מכח הבעל, ובלעדה הוי כ"ת.

ויש לנו ראיה מעניינא דהתם לקמן ט' אבי כתב אל הנייר כו' בשם מקודשת לי כו' כיון עד אריה כיון עד עצמה, מקודשת מבעלה, והביא שם בשם הרמב"ן וכלי: בשם מקודשת לי לאו דוקא בשם, דאפילו כי יהיב לה לדידה כיון בתנרת שלאו פיה, וכיון שנתן לה שום לקבל קדושין, אי אי לה הוי מקודשת לי הוי מקודשת, וכ' הרן בתיב וכלי: ומאמר לה מקודשי כסף אינו עונין, לפי שהכסף הוי שקולה ואמירה אינ אלא לגלות שנתינה זו לשם קדושין הוי ולפיכך כשלו בתרה ומקבל קדושין מכח אב"ז, בדין הוא שיאמר לה הרי את מקודשת לי עם אבי אלא שהוא מקבלה כו' אבל בקדושי טטר כיון שהטר הוא שקולה בין שלשון הטר ידבר עם מישהו מקבל הקידושין וכו' ולפיכך אפשר דכל שלו בתרה ומתקבל בטר בין שיכתיב בטר בשם וכו' זה מה שאני חושב דצה להתאמר עכ"ה הרן. הרי לבאר לה [מלבד האמירה שיהיה חלק ממעשה הקידושין, אולו קולי דעת על הקדושין.

[illegible]

הולכו מהאמור, לפי הר"ן, האמירה בקדושין אינה תלוי במעשה הקידושין ודומה לאמרה ופיוס. ואם דאמרי בתרא הוא מאמרה היא סתיקא הלי, היינו אם הלי כי תשמ ובבלמ"ל ד' בקדושים.

ולפי האמור, אפשר להבין ד' הרשב"ן להלן (ב' ו') שלא היו דאמרי שם בליבו המקדש בקידושין, הוא דאמר תנאי מועילת לו, מאחר דאיכא דעת אחרת ומועל ההקדש, ומן הרשב"ן ולכן תמיהה לו הן בבהמה היא, דהוא כיון דאיהי מקבלת קדושי, דעתה שיקדש קדושין בכולה, ומי מעכב, ונמצא לו דכיון דאולי בעיני איהי לעבודה מעכבת ואינה מועילת מכח דברים בלבד, הרתה דבעיא דלקדש בכולה הוה לו כמקחת את עצמה עכ"ל. ולכאורה צ"ל דהרי בכל קדושין צריך דעתה והסכמתה ואפה מקרי כי יקח, והן דכולתה, דהרי ההקדש נעבד מעשה הבעל, והיא אינה מסייעת בקדושין, רק אינה מעכבת, ואמאי קרי לה הרשב"ן מקחת את עצמה. ודפ' ארבעה סי' לא' סקיה הוא תי' מה בשם המהרי"ט, ומן הארבעה כנ"ל.

אולם לפי האמור, דכל המעשה, בעי רק עי' הבעל, (עם אולי הדעת דהוי לשה קדושין, בדין דלעי עי' הבעל, ובלולה הוי כי תשמ) לפ"ז ניחא, דבעלמא הרי הבעל עושה כל מעשה הקידושין, ואין כאן מסייע בקדושין, רק בעי דעתה והסכמתה שלא תעכב המעשה, אבל במקדש חבית בלי דעתה אל תבי' הפני, לה מעשה קידושין כלל דהוי חבי' אשה, נמצא דהמעשה קדושין מתבטלת אי-יפי כבונה, ולא כמקחת את עצמה.

ולגלות האמת, אפשר לברר דבר דברי הרשב"ו הבו דיין אמתי לא נתן הוא
ואמרה היא, דהיא אמר להלן דסני בארבע עמה על עסקי קדושין ומתוך הרשב"ו
דהבו לו דברו אלו השתא דאמרה לי תן לי דינר ואתקדש אף לך כו'
ואע"פ שבדברים מרגלים דלדעת מה שהיא אומרה לו נתן הוא וכמו קנין
דמי, מ"מ הדבר (ואולי כ"כ "הדגלת") עדים בעינן כו' ואפשר שגם מתנה
נתן ולא לשם קדושין, אע"פ שהוא מוכח דלשם קדושין נתן כמו שאומרה
אלה אין כאן עדות שמועה ולא רצו לשם עדות אלו שהם דנין בדינך
הלה ואין כאן עדות, אבל בשהוא עסקין בגלות עדין כון שהוא בעצמו
נתבע בהם מעיקרא, הלא בא לו פירש מרבו בשעת נתינה וכו' עכ"ל
ובגלות דברי הרשב"ו הוא, דהרי הבינו לדון דכל מעשה הקידושין צריך להות
רק עי"ד הבעל, ובלא"ה הוי כי תפת, איהו הרשב"ו סבר דא"צ אמירה בקידושין.
והוי רק קולו דעת דהוי לקידושין, אב"ד כמו דמהני עסקין בגלות עדין
חזי דלא אמירה בקידושין, אב"ד מהי הסימנא דנתן הוא ואמרה היא
(ואינו סובר כו' הן דלדעת דגם הקולו צריך להות עי' הבעל וכדלעיל)
ומיהו הרשב"ו דעדי קיום בקידושין הם חלק מעשה הקידושין, ובעי' דהעדים
עי' הבעל, דיהוו וישמעו מן הבעל דהוי לקידושין, ודנתן הוא ואמרה היא,
הרי מצד הבעל אפשר דהוי לשם מתנה, ורק עי' אמירתה נתברר לעדים
דכוונתו היתה לשם קדושין, נמצא דחלק העדות על ידה, והוי כי תפת,
ולכך סובר דהוי כי תפת, ומיהו לישנא דגמרא, ולא סבר דהוי סניגא
אם כי יש ולא כי תפת קאי נמי על פרט של העדים (קולא השיעורים)

עד כה אמרנו לשון השונים (הרן ט והרשב"ם) דאמירה אינה תלוי אלא הקידושין, ~~אבל דבריהם אינה לגבי הקידושין הא אמירה~~, ואמירה אינה אלא גילוי הדעת כמו במתן ובגט.

אולם הרבה השונים סוברים דכי תפס היו בשעת האמירה, ור' לשון המאירי בסנהדרין, וסברת המאירי דאמירה פועל בקידושין. וללא פשיטא לי דהינה מקודשת. ולא סובר דצת ספיקא אם האמירה פועל בקידושין, ומאולי הוי כי תפס אז דבאמת דהתנאה היא הפועלת בקידושין, וליכא משום לא תפס דאמירה היא. ובגט הפסק הצת דרש. (X)

נמצא לפי פסק זה, ספיקא הוי, אם האמירה פועלת בקידושין או לא, לגירש. ואם לפי פסק זה מועיל לישנא דקעשה וספקא. ור' הדרה למה לפי המאירי דאולם אמר קדם.

ושם הריטב"א יבאר מן - התורה, אמירה היא, אינה מקדשת, מיהו משום תוספת דאמר תיישי מדרבנן לשון ספק מקודשת לקריבה עד כדי הכי. קשה להריטב"א דאמירה הוא פועל בקידושין. ור' בלשון שם. ומתבאר קצת היא שם הארכנו בסוגיין, ה' הרן שם.

(X) מיהו בלשון המאירי משמע דצת בוודאי לא לגבי, האמירה פועלת בקידושין, וספיקא הוי, אם כי יש ולא כי תפס קאי הן על התנאה, או דקאי גם על האמירה.

ודרה אפשר לישב הרוטבין (ריש הלוש מקדש) דבאי לאולם שלאחר בקדושין
וקדושין מתכוונה, ודאי הקמ"ל מה לתרומה שכן ישנה במחשבה, ולולמר הרוטבין
אעפ"ל דקיל"ל הי' מדבר אמה של עסקי קדושין ונתן לה ולא נתרש הו', הא
כיון דארבע אמה של עסקי קדושין כאילו דנתרש דמי ולא משגי מחשבה.
ולכאורה מה קמ"ל הרוטבין, תרומה תלויה במחשבה אי הו', אבל קדושין
בעי' ועשה, כסף, שטר או הילה, ועשיין בעלתו עניין אינו אלא דנתרש
לעשה, ואי בשביל זה, קדושין ישנן במחשבה, אתמהה, איך הרוטבין
לשי' דהשאירה פועלת בקדושין, נמצי דאלו אינו במחשבה, כיון דהשאירה
הוי חלק מהקדושין; ומתרץ הרוטבין דעשיין בעלתו עניין הוי כדבר,

ולפי"ז מוכן התוס' לשיטת (ר' ק') דדה הבאר ודר, ועיי' לקמ"ל
ונקובה שם דמן של התוס'. ובכל דהתוס' סל כהרוטבין והתם דלעיל
ומ.ושב התוס'.

עד כה הבאנו כמה שיטות בנושא הקמ"ץ, ונפרטם איך בקבהן

(א) שי' הר"ן דהאמירה אינה נועלת בקדושין, ומשמשת רק לקולי מילתא דהוי לשם קדושין (ר"ן דף ט). והנתן הוא ואמרה היא, דאמ' סניגי הוי אין הכוונה דהוי ספק בכוונה הבעל אם לאתנה אם לקידושין, דהרי ליסנגי דקמ' לו משמע כן, לכן תוס' תולין טע'. אולם סניגי הוי משום דכל מעשה קדושין כולל קולי לשם קדושין, בזמן דהוא ע"י הבעל מטעם כי ירח ולו כי תשת. והנתן הוא ואמרה היא, סניגי הוי, אם כוונת הבעל לקדשה בדאתנה דידי, דהרי כיון דאמרה היא הוי כעמלן בעלתן עצמן, וסתי בשתנה דידי, והוי כי ירח, אז דבוודאי דהאמירה דידה תהווה קולי של הקדושין, ואם בהפך הוי כי תשת. אז דקיימי כיון דמצד של עמלן בעלתן עצמן, נמצר של ידה, הוי חסרון כי תשת.

(ב) ד' הרשב"ן בדלעיל, דהאמירה רק קולי מילתא, ואינה נועלת בקדושין, והיו דאמ' סניגי הוי, כיון דהעדים בקדושין הוי חלק מעשה הקדושין (דהוי עדי קיום ולו עדי הקדר), ועדי הקיום צריכים להיות ולשמוע דהוי לשם קדושין מהבעל, והבו בזמן הוא ואמרה היא, הרי העדים לו ועדים דהוי לקדושין (ולו לשם מתנה) מצד הבעל, ורק מי אומרתה נתברר לעדים דהוי לשם קדושין, נמצאו בחלק העדות של ידה, והוי כי תשת. (דשם קולי הם עדים) ובמדומני דלפי פשט זה ברשב"ן, מושבות כל הקושיות המובאו בקהלת הבאל.

ט

ולפי האמורא, מובן דברי הרשב"ם (להלן ב' ג') לגבי ונעשה קידושי בכולה, ומושבת קי"ל הירבינו שם. כ"ל ל"ל.

ג) שי' המאירי, דהאמירה נעשה בקידושין, והיו פסוקים הוי, אם כי יש קולי על הנתינה והאמירה, וכאן דאמרה היא, אינה מקודשת, אלא כי יש קולי רק על הנתינה לחודה, ומקודשת דהא"ל.

ד) ואפ"ל דצה בזמן הספק דגמ' אי האמירה הוי חלק הנעשה בקידושין ולכן אמרה היא אינה מקודשת, אלא דהאמירה הוי רק גילוי מילתא, ומקודשת. וכן נוטה אולי רש"י בסוגיין.

ה) שי' הריטב"א, דהאמירה נעשה בקידושין, והמקודשת אינה מקודשת וספקי הוי הייני מפרבין לתוארא, וצריכי אם שי' הגלגל כן ולי"ל שם. ובצה ניתן לישב הריטב"א (ריש פרק שני), וכן מובן התוס' (ד' ד') ובכל"ל.

ו) ולפי האמורא, ד' הריטב"א, אפשר לבאר שי' הבה"ג והרשב"ד, (כ"ל שי' הבה"ג) דאם בנתינה היא ואמר הוא, בודאי שאינה תשרה, הוי ספיקא, והמאירי מביא שי' הבה"ג ולכ"ל יש פוסקים שהיא מקודשת מספק של דרך נתן הוא ואמרה היא. עכ"ל. והיינו לדעת הבאר"ל שי' המאירי דהאמירה נעשה

בקדושין, וסניגורי הוי "מתן הוא ואמרה היא" אם כי יש קצת דין של הנתינה
אל הקרקע אם אמרה, אבל בגמרא היו אומרים הוי נמשכא בלא קדושין
(בגרסת שטינזלץ תשלב), אבל גם הרמב"ם והרמב"ן דינם סניגורי הוי, קבר
אמרה מנה המאירי, והסמ"ק הוי אי בעי כי יש כולו עם הבעל, אין
כסף אם תלוי ממון, והמאירי כי מצא היינו דלגבי היבמה דכולו עם האשה.
ולכן סברו הרמב"ם והרמב"ן, דאותו הסמ"ק קיים אם בגמרא היו אומרים
הוי בקל, והוי סניגורי (בגרסת שטינזלץ תשלב).

אולם, לגבי הרמב"ם והרמב"ן דאם בגמרא היו אומרים הוי, הוי סמן קדושין
(מצד כי יש), מצד דכסף בקדושין הוי כסף קנין, ולא שוויי נכסין,
ובגמ' הכי (סי' קכ"ג), דאמרי שיש כסף שוויי בגמרא היו, והרי הבעל הוא
הקונה את האשה, והבעל אינו מקנה לה, ומצד דכסף קדושין הוי קנין,
(וכמו דהבינו בגליון (ה"ג) דלגבי הסד דאשה מקנה הכסף, בעל
הוי כסף קנין, דכסף שוויי לא, כיון דהבעל הנותן הכסף והקרקע
בצד, ואינה שוויי ביחד, ולכן מצד הצד הוי כסף לצד והוי
כסף לצד, כיון דקדושין הוי שוויי, לגבי הארבעה, וכסף קידושין
הוי כסף קנין, מה ארבעה אלה ראוין ובעולם אחר קבר כ"ג)

וכ' קולי המאירים מיד כמה מטלות דהאחרונים ומיישב בארוכה. ולאלתר להאריך.

יא

ובעצמן דברים, אם האמירה נעשית בקידושין אין דאינן אלא קולי מילתא בעלמא, ריש בארבעה (סי' כג סעיף ס) מבואר דקידושין דמי בצה למבר ובסי' לה סעיף משמע מדברי דאמירה הוי תלין מהקידושין. וכ' קלב הטעמים.

ונזכרתי בדברי הנמוקי (סי' רמב) דכ' דהיכא דאמר לשליח, שוליבא לפלוני ויתקיים ב' ויהי שלו שאני נתן לו בתנה, מהני, אפי' מי שאינן דר-שליחות, משום דבכהיא הוי מעשה קנין בהקמות שהולך למקבל. ואיתא בסי' שליחות היינו דאינו היכא שא' לשליח לך ומכור מצעתך והלך ומכר ופסק דמים, בעי לדון שליחות. ומן נ"ט, דלא שלי נ"ט מעלי דקדר, אבל בעי לנתינה השליח, דין שליחות, ובקידושין בעי אמירה, דאפי' נתן הלא ואמרה היא אינה מקודשת, אבל בעי לדון שליחות מצד האמירה. עיי"ש הרי להדיא דהנמוקי סובר דהאמירה אינה תן קולי מילתא, אלא האמירה נעשית בקידושין.

ויש להעתיק בזה דברי הארבעה (סי' לה), דהרי קיל דעבדא ליהוי תורת שליחות; ועבד כנעני הוי שליח, מיהו בדברים שאינן בתורת אי' להיות שליח, ובשו' אינו מצי שם הכל בשרון לשליחות קידושין חלה מחשו לפי שאינם דנו דעת, והבאתי לפי שאינו דין דרים, והעבד לפני שאינו בתורת קידושין. וכ' בש ואי' לזה פסק בזה דעבד פסול, ובסי' קמה הביא דעת הפוסקים בשהלא שליח הולכה הוי סתם דט. ואולמר הסדרנא דצלהו ד' הרר יהוסף הלוי, דהנו

דאומר אין העבד עצמו שליח לקבל קדושין לעשות משום דלאו בני ברית הוא הוינן דלאו שליח קבלה אבל שליח להולכה מצי מיהא, ומסברא דאילתא מאן דקדש לה אמירה, והא דבריך שיאמר הא קיטן אינו אלא מדרבנן. ומהתם אתי שיאמר טלם, ור' רמב"ם ריש לקוטין ובסמ"ג שם דהאמירה אינה מעכבת מהתם, ולדעתו היכא דאומר דברים שאינם מנין קדושין בזמן כעסי שטה, לאו מהני, אבל בסתמא, הוי קידושין, משום דמיקר הקטן בתרה בשטר, וכשאומר לשון המקבל, נראה כמבטל, אבל אם אינו אומר טלם כשר מהתם. אלא היא דמאי דקטן להולכה בין שליחות הוי דלאו לעניין הקדמה, דהרי לא טלי קיטן מעלמא דהכא, ועבד הוי שליח לקדמה, כיון דהקדמה, אפי' שלאו בתרה קידושין, מהני ובאמת הכי הצורך דכל שבא לידה, אפי' בתרה כנדון ואומר אחר הא קיטן הוי קדמה, וכיון דלא הקדמה לשם קידושין, מהני עבד בתרה שליחות של הקדמה ולא בו' חסרון דאינו בתרה. אבל נמי דלא בשליחות כלל, לאו מהני אפי' לקדמה. ושליחות לקבלה דהשליח עושה מעשה קידושין, עבד כסולד דאינו בתרה, ומה זה בקטן אבל קדושין, האמירה מעכבת, אפי' בקידושי שטר, ודבריך שיאמר הוי מקדשת, ועבד דאינו בתרה קדושין, אינו עצה שליח לאמירה כלל עכ"ל. ובנשטרות דברו משאר בעצמן דהאמירה הוי חלק מקידושין, דאי האמירה הוי רק אולוי דהוי לקדושין, לא שייכי בתרה.

הוצרכו מהאמורא, דקס דעתי שליחות לתינוק, דכיון דבעי נתינה מידו לידה, ולא סגי בכיסן מעלם קרקע, ואמירה הוי כן מפרבנן, הלכך נכרי דליתיה בשליחות, לא מהני, כיון דבעי שליחות למעשה הנתינה, אבל עבד דליתיה בשליחות, הוי שליח, כיון דאמירה לה מהתם, ואם הנתינה אינו אינו לקרושין. אבל שליח לקבלה דהוי מעשה קרושין בקבלה, עבד פסול דאינו בר קרושין.

אבל קרושין דהאמירה הוי חלק מעשה הקרושין, וכן עבד פסול דאינו בתורת קרושין כלל. אפי' לא הוי שליח להולכה.

ולפי"מ שהבאנו לעיל בהלכה, שי' הרשונים, דהאמירה אינה חלק מן הקרושין, והאמירה לקלות מילתא דצהו לקרושין, לפי"ז שליח להולכה בקרושין, מהני בעבד, וכן נכרי, כיון דבקרושין לה נתינה (בקרושי כסף) ומהני סגי קרושין מעלם קרקע, בל שליחות, ומהני, דלוי קרע מעלם קרקע. ומכך האמירה לא כיון חסרון, כיון דהאמירה הוי כן לקולי מילתא, ומאולא לא איכפת לן עבד או נכרי, וכמי לדברי התיבות דלעיל. וצה"ל תירוץ קדול. וצ"ל.